

Képzőművészeti élet Esztergom és Párkány társaságában 1899–1918

A művészeti alkotások megrendelői hagyományosan a katolikus egyház főpapjai, a királyi udvarok és az arisztokrácia köréből kerültek ki. A mecénások a templomok, királyi paloták, főúri kastélyok parkjait, termeit ékesítő, ehhez illő tematikájú alkotásokat igényeltek. A polgárság megjelenése a mecénások körében mennyiségi, minőségi és tematikai szempontból is lényeges változást hozott a korábbiakhoz képest. A XIX. század jelentős változást hozott a magyarországi művészképzésben is. A professzionális művészé válás Bécs, München és Párizs művészeti akadémián folytatott tanulmányok nélkül nem volt lehetséges. Magyarországon a Bécs Budapest közötti viszony rendeződésének kezdetén, 1861-ben magalakul az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat. Ezzel megteremtődött a társadalmi és szervezeti háttere annak, hogy kiépülhessen a hazai képzőművészeti élet működését biztosító intézményrendszer. A kiegyezést követően létrejöttek a műalkotásokat gyűjtő és bemutató múzeumok, európai mintát követve létrejött az Országos Magyar Királyi Rajztanoda és Tanárképző, majd Magyar Királyi Országos Mintarajziskola és Rajztanárképző. 1896-ban ebből az intézményből vált ki az Iparművészeti Iskola. 1897-ben elvált egymástól a rajztanárképzés és a művészképzés. A Mintarajziskolában végzett növendékek művésszé válásuk érdekében külföldi akadémiákon, vagy az epreskerti mesteriskolákban szerezhették meg a szükséges tudást. Az epreskerti épületegyüttes 1908-ban Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskolává alakult.

Témánk szempontjából fontos, hogy az országrész szlovák és cseh művészeit Prága és a prágai akadémia, Selmechánya és a bányavárosok művészeit Budapest, a pozsonyi és Pozsony környéki magyar művészeket Bécs, München, Berlin kulturális szellemisége vonzotta. Ennek szellemében alakult meg 1885-ben a Pozsonyi Képzőművészeti Egyesület, ismertebb nevén Kunstverein.

A korabeli Magyarország gyorsuló polgárosulásával egyidejűleg a főúri szalonokból kilépve, Budapesten egyre gyakoribbá váltak a nagyközönség számára rendezett kiállítások. Ezek egyik otthona az 1877-ben felépült Múcsarnok volt. A Rajztanoda mesterei jórészt külföldi akadémiákon végzetek közül kerültek ki. Ez az oktatási situáció magával hozta a művészetszadalm

differenciálódását. Az akadémiai festők, szobrászok mellett megjelentek a Rajztanodát végzetek és a különböző magániskolákban, szabadiskolákban csiszolódott amatőrök. A képzőművészek körének ez a hármastagozódása a későbbiek során is fennmaradt. A művészetközvetítő intézmények működése nyomán növekedett a műgyűjtők, képzőművészet iránt érdeklődők száma. Az ipari, technológiai fejlődés számtalan új technikai eszközzel, új anyagok sorával gazdagította az alkotók eszköztárát. Megjelent a polgári lakásokhoz és a polgári életvitelhez, a nyomtatott sajtóhoz kapcsolódó alkotások iránti, a korábbiaknál mennyiségileg és minőségileg is nagyobb igény. Mindezek magukkal hozták a művészek, a műalkotások és a közönség találkozását biztosító kiállítások számának gyarapodását, a műkereskedelem szerepének növekedését. Jelen tanulmányom azt kívánja feltárni és bemutatni, hogy miként alakult a Duna jobb és bal partjának képzőművészeti élete, alkotói milyen életutakat jártak be művésszé válásuk során. Hogyan szerveződtek és kapcsolódtak a regionális, országos és nemzetközi folyamatokhoz, milyen intézményi, tárgyi, személyi és szervezeti feltételek adtak keretet alkotói munkájukhoz a tárgyalt bő egy évszázad során.

I. Képzőművészek, képzőművészeti élet a Duna jobb partján

Esztergomot és környékét, királyi és egyházi központként évszázados hagyományok kötötték a képzőművészethez és a zenéhez. A polgárság mecénásként csak a XIX. század végétől, a XX. század elejétől lépett színre.

Az Esztergomban és környékén élő polgárok képzőművészet iránti érdeklődését motiválták a főváros 1896-os millenniumi rendezvényeit gazdagító kiállítások. A budapesti példa nyomán az Esztergomban élő és alkotó amatőr képzőművészek, fotográfusok és a párkányi Rainerné Istvánffy Gabriella 1899-ben lépett első ízben közönség elé alkotásaival. Az esztergomi Széchenyi Kaszinó párkányi illetőségű titkára, Istvánffy Elemér kezdeményezésére elhatározták, hogy szeptember közepén ünnepi sétálóhangversenyyel megnyitják a város első amatőr képzőművészeti kiállítását. A nyolcnapi nyitva tartásra tervezett kiállításon a rendezők szándéka szerint: minden amatőr kiállíthatta a maga jó színvonalú festményeit, rajzait, szobrait, faragásait, fényképfelvételeit, színes hímezéseit.¹ Ebben az időben 16 festőt, 5 ügyes rajzoló, 3 szobrászt, 1 majolikafestőt, 1 faragót, 4 fotográfust és 1 hímezőt² tartottak számon név szerint is Esztergomban és környékén. Néhány héttel a felhívást követően, már 21-en jelezték részvételi

szándékukat. Közöttük volt az ekkor még Ipolyságon élő Einczinger Ferenc is.³ A kiállítás felhívása szerint a szervezők az amatőr képzőművészek kiállítására azoknak a műkedvelő rajzolóknak, festőknek, szobrászoknak, faragóknak, porcelánfestőknek, műhímzőknek, fotografálóknak a jelentkezését várják „akik Esztergomban és annak környékén a művészetek gyakorlásával szórakoznak, ...”⁴ A felhívás nyomán a kiállításra 46 alkotótól mintegy 300 db. műtárgy gyűlt össze.⁵

A kiállítást nyomtatott, és két alkalmi plakát hirdette. Az egyiket Schönbeck Mihály a másikat Felsenburg Gyula készítette. A kiállításon szobrok, olajképek, akvarellek, tollrajzok, gipszek, fényképek, preparátumok és kézimunkák szerepeltek. A romantika, a realista és szecesszió stílusjegyeit hordozó alkotások vallásos, mitológiai, táj, portré, városlátkép (Bern, Genf) témákat öleltek fel. A korabeli sajtó külön is kiemelte „Einczinger Ferenc Mednyánszkyt idéző tájképeit, ifjú Kaán János és Gerendás József tollrajzait, idős Kaán János és Hübschl Kálmán festményeinek szépségét.”⁶

A kiállítást Hock János országgyűlési képviselővel az élen fővárosi író és művésztársaság is megtekintette.⁷ Az első amatőr kiállítást hat esztendővel később, Berényi Zoltán Kaszinó titkár kezdeményezésére, 1905-ben követte a második.⁸ A rendezőbizottság meghatározó személyisége az 1899-ben még Ipolyságon lakó, ám eddigre hazaköltözött Einczinger Ferenc volt. Az 1905. szeptember 7-én közreadott felhívás szerint a második amatőr kiállításra rajzolók, festők, szobrászok, fafaragók, porcelán-majolikafestők, műhímzők és fotografálók alkotásait várják.

Röviddel a felhívást követően már több mint negyven jelentkező sejtette az újabb sikert.⁹ A hat év előtti kiállításon bemutatkozók mellett több új alkotó is jelentkezett. Ilyen volt Bajor Ágost, a későbbi esztergomi művészeti közelet jeles képviselője. A korabeli cikkíró jónak, dicséretesnek minősítette a munkákat, s kiemelte, hogy Einczinger Ferenc már festői problémák megoldására törekszik, míg Schönbeck Mihálynak a formaérzéke, Révész Somának pedig a koloritja ragadta meg figyelmét. A bemutatott művek zöme olajkép, akvarell és rajz volt, de találkozhatott a látogató fényképekkel, hímzésekkel, fafaragásokkal, faégetéssel, lomfűrész munkákkal, preparált állatokkal és festett textilekkel is.¹⁰

A kiállítók impozáns névsora jelzi, hogy komoly munka folyt a városban az előző kiállítás óta eltelt hat esztendő alatt. Bajor Ágoston, Einczinger Ferenc, Burián Erzsébet, az akkoriban Párkányban élő Rainerné Istvánffy Gabriella 1903–1905 között folytatott tanulmányokat a Mintarajziskolában. A képzett női festő neve a későbbi évtizedekben egyre patinásabban csen-

Einczinger Ferenc: Három grácia

gett. Nem kirobbanó közönségsikerrel, de annál komolyabb hozadékkal zárult a második, s egyben ilyen néven az utolsó amatőr kiállítás. A felhalmozódott tapasztalatok, s az amatőrök révén gyarapodó értő közönség számára mind gyakrabban rendeztek kiállításokat, melyeket többnyire Einczinger Ferenc mutatott be a sajtóban. Ilyen kiállítása volt Klómann Nándor festőművésznek 1906. április 3–8. között a Katolikus Körben, s a Vizivárosi Nőnevelő tanulóinak 1906 júniusában. A pezsdülő művészeti élet vonzásában újabb festők jelentkeztek. 1907 őszén például az esztergomi hegyek között festett és gyógyította magát, Rómában befejezett képzőművészeti tanulmányai után a fiatalon elhunyt Verbics Ferenc.¹¹ 1908-ban sikeres kiállítással jelentkezett Burchard-Bélavári István a Pozsonyi Képzőművészeti Társulat igazgatója a Fürdő Szálló nagytermében. 1910-ben és 1913-ban kiállítással tért vissza, Rainerné Istvánffy Gabriella, akinek képei ekkor már sikerrel szerepeltek a Múcsarnokban és más jelentős kiállítóterekben. Einczinger Ferenc s a többiek korszerűség iránti fogékonyságát jelzi az ismertetés, melyből Kernstok Károly az Országos Reform Klubban tartott előadásának lényegéről szerezhetett tudomást 1912. február 29-én az olvasó.¹² E mozgolódásnak nyilván köze volt ahhoz, hogy 1914. szeptember 1-jén művésztanár kezdte meg Eszter-

gomban a tanítójelöltek rajzoktatását Királyfalvi-Kraft Károly személyében.¹³ Kevéssel később már érzékelhették a városlakók, hogy a budapesti, müncheni, firenzei, londoni tanulmányait követően, a világháború miatt hazatért Királyfalvi-Kraft Károly (Aranyosmarót, 1879. máj. 29. – Balatonakarattya, 1964. okt. 20.) festőművész személyében aktív akadémiai művésszel gazdagodott a város. Királyfalvi 1914. október 1-jén rajziskolát nyitott, melyben 14 éven felüli fiatalok művészképzését kívánta megvalósítani, a Képzőművészeti Akadémia módszereivel. Egyetlen eltérés az aktrajzolás elhagyása volt.¹⁴ A kurzus befejezésével a legtehetségesebb tanítványok, Ékessy Berta, Ékessy Amanda, Eggenhoffer Ibolya és Dezső, s az amatőr kiállításon megismert Burián Erzsébet bemutatták szénrajzaikat, akvarelljeiket, olajképeiket és tanulmányaikat.¹⁵ A kiállítást követő hetekben már a következő, nyári kurzus indításával foglalkozott Királyfalvi. 1916 őszén tehetséges tanítványával, Burián Erzsébettel lépett közönség elé a Kaszinóban. Királyfalvi tehetséges Bencés gimnáziumi növendékei között tartotta számon az 1904-ben a Hont megyei Horvátiban (Chorvaticce) született Simonyi Lajost, aki később az Akadémián 1901-ben végzett Háber János rajztanár, festőművész növendékeként 1925-ben érettségizett az esztergomi Bencés rendi Főgimnáziumban. Az első Csehszlovák Köztársaságban pedagógusként és festőművészként jegyzett Simonyi egyaránt nevet szerzett magának. Esztergomi diákveire emlékezve, a következőket írja kéziratosa önéletrajzában: „másodikos koromban [1917/1918 tanév B. I. mj.], az esztergomi Főreáliskola évzáró ünnepélyén Királyfalvi Kraft Károly festőművész osztályfőnökünk odahívott magához: Gyere ide, te voltál a legjobb rajzoló – mondta -, és a kezembe nyomott egy 20 koronást.”¹⁶ A festőművésznek készülő tehetséges diák számára művészeti ösztöndíj támogatást kért a Vallás és Közoktatásügyi Minisztériumtól a gimnázium tanári testülete. A kérelmet azonban „nem áll módjukban” megjegyzéssel elutasították. „Igaz, infláció volt akkor Magyarországon, különben sem tanulhattam volna ott, mert folyton zaklatták apát, hogy miért taníttat engem Magyarországon, de hát én ott kezdtem tanulni, ragaszkodtam az iskolához, a tanárokhoz, iskolatársaimhoz és a városhoz. Főképpen azonban a rajztanulási lehetőséghez.”¹⁷ Az aktívan dolgozó Királyfalvi 1917 nyarán még meghirdette festőiskoláját, s a következő tanévet is Esztergomban töltötte, de ezt követően elhagyta a várost.

Dömös, ahol ebben az időszakban sűrűn megfordult Fényes Adolf (1867–1945), Keleti Gusztáv (1834–1902) és Kernstok Károly, aki

alkotó éveket töltött itt az 1900–1912 közötti években. Az első itt megtelepedett művész Krutsay Ferenc (1868–1924) volt, aki a budapesti Mintarajziskolában Lotz Károly növendékeként tanult, majd megjárta Hollósy Simon müncheni műhelyét, megfordult Párizsban a Julian Akadémián, ahol Jules Lefébvre és Tony Robert-Fleury voltak mesterei. Hazatérve 1906-ban letelepedett Dömösön. Realista képeinek gyakori témája a település és környéke.¹⁸ Még nyergesújfalui korszaka előtt, de már az 1898-ban elnyert „Kópai ösztöndíj” után, az ottan szerzett tapasztalatok birtokában, megízlelte a plein-air festészet izgalmát. Ez idő tájt szívesen időzött Dömösön, ahol az életképek mellett, a kor divatja szerint a természetben festett portré, az akt műfaja is megjelent eszköztárában, téma-világában. Erre utalnak az itt, 1899–1900-ban készült „Szerelem” és a Kosztolányi Gyulánét ábrázoló képei.¹⁹ Újabb, 1900-ban elnyert ösztöndíja révén szerzett párizsi, római tapasztalatait követően visszatért Dömösre. Ekkor készült a „Szilvásban”, „Incelkedők” és más képei.²⁰ Kernstok kapcsolata 1905 körül életkörülményei és megbízásai okán megszakad Dömössel.

A Dömöst elhagyó festő 1905-től visszatérő vendéggé vált **Nyergesújfalun** a családi örökségként birtokába került családi házban. A tágasabb szőlőkertben később műtermes villát építtetett, melyben 1912-től szívesen látott vendégei voltak – itt és most, csak a képzőművészeket említve – a Nyolcak (Berény Róbert, Czigány Dezső, Czóbel Béla, Márffy Ödön, Orbán Dezső, Poór Bertalan, Tihanyi Lajos), de nem csak ők, hanem Feszty Árpád, Lyka Károly és mások is.

Tatán a barokk város polgári élete és a művészetkedvelő mecénás Eszterházy grófok uradalma jelentették a művészek számára a legnagyobb vonzerőt. A Tata-tóvárosban élő **Bálint Árpád** (Tatatóváros, 1870 – ?, ?) ebben az időben főleg állatképeket, bárányokat, kosokat, de táj- és városképeket is festett. Tanulmányait a Müncheni Akadémián kezdte Nikolaus Gysis (Tinos-sziget, 1842 – München, 1901) kezei alatt, majd Hollósy Simon müncheni magániskolájában folytatta. Első önálló kiállítása 1914-ben nyílt meg a Nemzeti Szalonban. Ezt követően is állandó résztvevője volt a Műcsarnok csoportos kiállításainak.²¹ Munkásságára nagy hatással volt a szintén Müncheni Akadémiát megjárta és néhány évig Tatán, gróf Eszterházy Miklós tatai kastélyában alkotó híres „birkafestő”, **Pállik Béla** (Nagymihályi, 1845 – Budapest, 1908).²² **Blaskovits Ferenc** festő (Bécs, 1859 – Tata, 1931). 1894-ben telepedett le gróf Eszterházy Miklós hívására. Tatán történt letelepedése előtt Bécsben, a Képzőművészeti Akadémián kezdte, majd a Müncheni Akadémián folytatott

művészeti tanulmányokat. Mesterei Ottó Spitz, Wilhelm von Diez (Bayreuth, 1839 – München, 1907) voltak. A pesti Festészeti Mesteriskolán 1883-1894-ben Benczúr Gyula (Nyíregyháza, 1844 – Dolány, 1920) volt a mestere. A Múcsarnokban 1896-ban naturalista életképével szerepelt. **Lotz Mathilde** (? , 1858 – Tata, 1923)²³, aki szintén gróf Esterházy Miklós hívására érkezett 1894-ben Tatára. Ezt megelőzően Párizsban folytatott művészeti tanulmányokat. Az élet- és arcképeket festő **Papp (Pap) Emil** (Szolnok, 1884 – Tata, 1949), aki Münchenben és Budapesten folytatott művészeti tanulmányokat, 1910-ben telepedett le itt. Életképeivel 1905-től visszatérő szereplője volt a fővárosi szalon kiállításainak.²⁴ A korszak egyetlen jelentős nyilvános kiállításaként tarthatjuk számon Stiasny Aladár által (Olod, 1881 – ?, ?) 128 képből és 65 szövőipari munkából álló kiállítását az Esterházy-szálloda termeiben.²⁵

A városban alkotó jeles amatőrként kell említenünk a kiállítások szervezésében is jeleskedő **Stransky János** (Harta, 1892 – Tata, 1972) fogorvost, festőt. Az itt készült, többnyire a várat és más városrészletet ábrázoló grafikáival írta be a nevét a város művészetének történetébe **Benesch László** (Ladislaus), (? , 1845 – ?, 1922) osztrák festő, **Dörre Tivadar** (festőművész, illusztrátor (Nemespécsely, 1858 – Budapest, 1932), **Telepy Károly**, romantikus tájképfestő (Debrecen, 1828 – Budapest, 1906), **Háry Gyula**, illusztrátor, tájképfestő (Zalaegerszeg, 1864 – Budapest, 1946).²⁶

2. Magyar képzőművészek a Duna bal partján

A Duna bal partjának képzőművészeti élete, képzőművészei - mint azt korábban megállapítottuk – Budapest, a Mintarajziskola szellemi vonzásában éltek.

Ógyallához kötődik Feszty Árpád (Ógyalla, 1950 – Lovrana, 1914), aki Komáromban, Pozsonyban majd Budán végezte iskolát. Innen 1874-ben Münchenbe ment, ahol Karl Kubinsky (? , 1837 – München, 1889) cseh vagy lengyel tájképfestő műtermében alkotott. Itt festett képeivel bécsi ösztöndíjat hozó sikert aratott. Bécsben 1880-1881-ben Eduard Peithner von Lichtenfels (Wien, 1833 – Berlin, 1913) festőiskolájában képezte magát. Innen Párizsba, majd Itáliába ment. Hazatérve ógyallai műtermében készült többek között a „Pusztai találkozás télen”²⁷ és a „Kárvallottak”²⁸. Komárom vármegye megrendelésére 1898-ban elkészíti a „Bánhidai csata” című nagyméretű képét. Az ógyallai, martosi emberek iránti szeretete jelének tudhatjuk be, hogy történelmi tablóin gyakran ábrázolja az itt élő embereket.

Komáromban az 1886-ban alakult Komárom Vármegyei és Komárom Városi Történeti és Régészeti Egylet jogutódjaként a Komárom Vármegyei és Városi Múzeum Egyesület igazgatója, Baranyay Géza vetette fel először egy önálló képzőművészeti gyűjtemény létrehozásának gondolatát. Ettől kezdődően gyűjtötték és vásárolták a XVIII–XIX. századi képzőművészeti alkotásokat.

Ennek a gyűjteménynek, ami 1911-ben a múzeum egyesület benne a képzőművészeti gyűjtemény, továbbá a Közmívelődési Egyesület és a Vármegyei Könyvtár egyesítésével létrejött a Jókai Közmívelődési és Múzeum Egyesület. Az egyesület székháza, a Kulturpalota, 1913-ban készült el. A kiállítások befogadására alkalmas épület vezetése az egyesület feladatául adta a kortárs képzőművészeti képtár létrehozását. „A képtár alapját Weiss Fülöp, a Jókai Egyesület társelnökének adománya vetette meg 1913-ban, amikor 11 festményt ajánlott fel a létrehozandó képtár javára köztük Mednyánszky László, Olgyai Ferenc, Boruth Andor, Ferenczy Károly, Rippl-Rónai József alkotásait.”²⁹ 1913 decemberének elején az avatási ünnepségek részeként nyitották meg **Komáromi Kacz Endre** (Komárom, 1880 – Balatonalmádi, 1969) festőművész, amatőr csillagász és felesége, Kiss Sárolda gyűjteményes kiállítását. A művészházaspár a belépődíjából befolyt közel 400 koronát felajánlotta a Jókai szobor alap javára.³⁰ A kiállításon Weisz Fülöp, a Jókai Egyesület társelnöke négy festményt vásárolt a leendő képtárnak, a közoktatási minisztérium pedig a Szépművészeti Múzeum tulajdonában lévő Feszty Árpád: „Jeruzsálem felett” és Komáromi Kacz Endre „Feleségem arcképe” című képét adta oda letétként. Ez utóbbi nagy sikerrel szerepelt már Barcelonában is.³¹ Budapesti műterme mellé 1913–1914-ben jól felszerelt csillagvizsgálót és műtermet építtetett Komáromban, Kapitány utcai házuknál.³² Jó kapcsolatot ápolt a komáromi értelmiségiekkel, így Feszty Árpáddal is. Ennek bizonyossága a Martoshoz tartozó Kingyes tanya szobájának mestergerendáján olvasható versike: „Egykor APOLLÓNÁK fiait –, fogadá s takará be / e tanya és e szobák, s bent a baráti meleg. / Ám de a Muzsa a zajtól, puskadörejttől elillant / s most NIMRÓD fiai isznak e lombok alatt. / 1915 Július 29. / Komáromi – Kacz Endre.”³³ Feszty Árpáddal Komáromi Kacz Endre művészeti tanulmányait Budapesten kezdte, majd Münchenben és Nagybányán folytatta. Mesterei voltak többek között Balló Ede (Liptószentmiklós, 1859 – Budapest, 1936), Münchenben látogatta Hollósy Simon (Máramarossziget, 1857 – Técső, 1918) magániskoláját. 1903–1907 között Benczúr Gyula (1844, Nyíregyháza – 1920, Dolány).

Mesteriskolájának növendéke. Ösztöndíjasként tanulmányutat tett Belgiumban és Hollandiában. Önálló műtermét 1908-ban nyitotta meg Budapesten. A korszak kedvelt portréfestőjeként szívesen fest romantikus enteriőröket és zsánerképeket is. A Duna Menti Múzeum 14 képét őrzi, közöttük az 1900-ban készült Jókai-portrét és a vármegye megrendelésére alkotott II. Rákóczi Ferenc-arc képet. Gyűjteményes kiállítására 1918-ban került sor Budapesten, a Nemzeti Szalonban.³⁴ Felesége, Kiss Sarolta (Budapest, 1884 – Budapest, 1954) festőművész halála után 1954 körül Balatonalmádiba költözött.³⁵ Kiss Sarolta virág és enteriőr akvarelljeivel gyakran szerepelt a Múcsarnokban és a Nemzeti Szalonban. **Lenhardt György** (Észak-Komárom, 1901 – Dunaalmás, 1977) festőművész a bencés gimnáziumban Harmos Károly tanítványa volt. A Budapesti Iparművészeti Főiskolán tanult, majd évekkel később, hazatérve a JESZO egyik alapító tagja lett.

Párkányban a XIX. és XX. század fordulójának évtizedeiben egy ismert képzőművész, **Rainerné Istvánffy Gabriella** (Budapest, 1875 – Budapest, 1964) élt és alkotott. Pályája kezdetén 1899-ben még amatőrként állított ki Esztergomban állatokat ábrázoló képeivel és szobraival. Művészeti tanulmányait 1903–1905 között Budapesten a Mintarajziskolában folytatta, ahol Zemplényi Tivadar, Neogrady Antal és Hegedűs László voltak a mesterei. Ezekben az években keletkeztek a párkányi piacot megörökítő képei, és más, e vidéket ábrázoló alkotásai is.³⁶

Az 1905-ben rendezett második esztergomi amatőr képzőművészeti kiállításon már végzett művészként mutatta be alkotásait. Ez időtől rendszeres résztvevője volt a Nemzeti Szalonban, a Múcsarnokban és a Művészházban rendezett kiállításoknak is. Kedvenc témái az állatok, ezen belül is az angóramacsok voltak. Ezekből egész sorozatot készített.

1910-ben önálló kiállítással jelentkezett az esztergomi Széchenyi Kaszinóban. A kiállításról megemlékező Einczinger Ferenc szavai: „A vonal vezetésbeni technikája magas fokot ért el, a rajztudása pedig biztos határozott kézre s nagy kedvvel folytatott gyakorlatra vall...”³⁷

Helembán alkotott **Bánsághi Vince** (Resica, 1881 – Helemba, 1960). Önéletrajzából tudjuk, hogy elemi és középiskoláit szülőhelyén végezte az 1887–1896 közötti években. Gyermekkorától rajzolt, festett, autodidakta módon képezte magát.³⁸ Művészeti tanulmányait 1904-ben a budapesti Mintarajziskolában, majd a Székely Bertalan és Lotz Károly nyomdokain művésszé érett Vajda Zsigmond műtermében kezdte, és 1905-ben a budapesti Képzőművészeti Aka-

démián folytatta, ahol a nagybányai művésztelep tagjai, Zemplényi Tivadar (Eperjes, 1864 – Budapest, 1917), majd Ferenczy Károly (Bécs, 1862 – Budapest, 1917) voltak mesterei. Első jelentős bemutatkozására 1908-ban a Nemzeti Művészeti Szalon Művészegyesület nemzetközi kiállításán került sor. Itt holdfényes téli tájképével szerepelt.³⁹ 1908-tól rendszeresen megfordul Helembán (Chl'aba). Ebben az időben állandó résztvevője a Múcsarnok és a Nemzeti Szalon kiállításainak. Képeit bemutatták Münchenben is. 1911-1912-ben egy évet töltött a párizsi Julian Akadémián, ahol Henry Royer (1869–1938) és Marcel-André Baschet (1862–1941) voltak a mesterei.⁴⁰ Innen 1913-ban hazatérve a Duna és az Ipoly kínálta szépségekben gazdag Helembán telepedett le.

Az első világháborúban katonafestőként működött a Lugosi 8. Honvédezred kötelékében. A háború végeztével visszatért Helembára.⁴¹

Jegyzetek

¹ Az amatőr-kiállítás. = Esztergom és Vidéke. 1899. 15. sz.

² U. o. Az induló névsor: Festészet: Bognár Anna, von der Becke Imre, Etter Gyula, Felsenburg Gyula, Haag Rudolf, Istvánffy Elemér, Kecskeméthy János, Mattyasovszky Marianne, Neumayer Károly, Rainerné Istvánffy Gabriella, B. Szabó Mihály, Schönbeck Mihály, Sponraft József, Szilva György, Sztankay Gizella. Rajz: Kaán János, Palkovics László, Scheel Arnulf, Schleifer Mátyás, Vimmer Károly. Szobrászat: Istvánffy Elemér, **Rainerné Istvánffy Gabriella**, Szabó Géza. Majolikafestészet: Berán Károly és sok hölgy. Fafaragás: Perényi Béla. Fényképezés: dr. Gedeon Kálmán, ifj. Glatz Odön, Szilágyi Rezső, Tillmann Ferenc. Himzés: Khram Irén stb.

³ Amatőr-kiállítás. = Esztergom és Vidéke. 1899. 19. sz. Részvételre jelentkeztek: a Brenner nővérek, Burián Erzsébet, Bodnár Gyula, Blaha Károly (Pozsony), **Einczinger Ferenc (Ipolyság)**, Hübschl Kálmán, Kis Károlyné, Magos Erzsébet, Mattyasovszky Ilona, Perényi Irma, Sztankay Gizella, Schleifer Mátyás, Fekete Géza, Mácsik István, gróf Stomm Ágota, Szecskay Valéria, báró Jeszenszky Paula, Talliánné Sándor Augustza, Szilágyi Rezső.

⁴ Az amatőr-kiállítás. = Esztergom és Vidéke. 1899. 21. sz.

⁵ Amatőr-kiállítás. = Esztergom és Vidéke. 1899. 70. sz., 74. sz., 76. sz.

⁶ Riporter: Amatőr-kiállítás. = Esztergom és Vidéke. 1899. 73. sz. A cikk, a kiállító *festők, grafikusok* közül Maár Lajost, Schönbeck Mihályt, Bodnár Annát, **Rainerné Istvánffy Gabriellát**, Felsenburg Gyulát, B. Szabó Mihályt, Etter Gyulát, Istvánffy Elemért, Spanroft Gyulát, Haag Rudolfot, Kecskeméthy Jánost, Oltóssy Ferencet, Einczinger Ferencet, ifjú Kaán Jánost, Gerendás Józsefet, idős Kaán Jánost, Hübschl Kálmánt, Szabó Gézát, Etter Gyulát, Csatáry Elek, a *fotográfusok* közül: Dreyschok Sándort, dr.

Gedeon Kálmánt és ifjú Glatz Ödönt, a *kézimunkák* készítői közül: Mezei Ilonkát, a Magos nővéreket, Clementisz Gizellát, Pély Viktóriát, Grósz Margitot, Szecskay Valériát, Waldvogel Etelkát, Burián Erzsikét, valamint a *majolikafestő*: Berán Károlyt említi név szerint. A később megjelent írásokban feltűnik még Steinbach Ferenc, van der Becke Imre, Farkas Oszkár, Kákonyi János, Mezey Ilona, Rédly Gabriella és Mezey Rudolf neve is.

⁷ Az amatőr-kiállítás. = Esztergom és Vidéke 1899. 74. sz.

⁸ Az amatőr-kiállítás terve a Kaszinóban. = Esztergom és Vidéke, 1905. 69. sz.

⁹ Amatőr kiállítás. = Esztergom és Vidéke, 1905. 75. sz. Kiállítók: Bajor Ágoston, Bohó Alfrédné (Bp.), Berán Károlyné, Berényi Zsiga, Bertalan Vince, Bleszl Margit, Bleszl Erzs, Beöthy Klári, Brenner Margit, Brutsy Ilonka, Burián Erzsébet, Büttner Róbert, Csernók Béla, **Einczinger Ferenc**, Eisert Pál, Etter Gyula, Farkas Oszkár (Bp.), Háber János, Herczeg Margit (Ipolyság), Hübschl Kálmán (Vác), Istvánffy Elemér, Janits Margit, Kákonyi János (Závod), Kartalay István, Kecskeméthy János, Kecskés Ilona, Kurcz Antónia, báró Kleutgen Antal, Langosser Helén, Magas Mariska, Niedermann Berta, Niedermann Elza, Neményi Károly, Oberth Ágostonné, Paulusz Béla, Pospesch Antal, Rauscher Luluka (Lujza?), Révész Samu, Rohlitz Artúr, Reáliskola növendékei, Szabó Géza, Széky Ilus, Szenttamási Irén, Szenttamási Panni, Schwarz Réka, Szvoboda Román, Szatmári Béla, Schrank Béláné, Schönbeck Mihály, Szilva György, Tanítóképző növendékei, Wallfisch Szidónia, Wayand Ilonka, Vezér Mariska, báró Zech Róbert, Borz Erzsébet, Heszterényi Rózsika, Marosi László, Jahn Ede, Saághy Malvin, Bánffy Károly, Petry Margit, Dreyschok Sándor, Gutvay János, Draxler Mariska, Matus Laura (Piszke), Rédly Irma, Büttner Róbert tulajdonából Gerencsér Jolán, Prettel Antal, Nyáriné Matus Ilonka, Czeglényi Lajos, Jellinek Józsefné, Feketéné Sittner Stefánia.

¹⁰ 13. -?-: Séta az amatőr kiállításon. = Esztergom és Vidéke. 1905. 89. és 90. sz.

¹¹ Egy fiatal festőművész halála. = Esztergom és Vidéke. 1908. 11. sz.

¹² Kernstok Károly művészeti előadása. = Esztergomi Lapok. 1912. 17. sz.

¹³ Festőművész-tanár Esztergomban. = Esztergomi Friss Újság, 1914. 200. sz.

¹⁴ Művészi rajz és festő-iskola. = Esztergomi Friss Újság, 1914. 262. sz.

¹⁵ Királyfalvi művészeti rajz- és festőiskolájának kiállítása. = Esztergomi Friss Újság. 1915. 99. sz., Királyfalvi művésziskola bemutatkozása. = Esztergom és Vidéke. 1915. 36. sz.

¹⁶ Simonyi Lajos gépíratos önéletrajza, Párkány, 1984. szeptember 24. Lábik János festőművész tulajdona. Másolatban dr. Bárdos István adatbázisában.

¹⁷ Uo.

¹⁸ L. Kecskés András: Dömös. Szerk.: Bárdos István [Bp.] é.n. Száz magyar falu könyvesháza. 159–151. pp

¹⁹ Horváth Béla: Kernstok Károly. Tatabánya, 1993. 17–19. pp.

²⁰ Uo. 22–23. pp.

²¹ Régi tatai festők. (Bev. Bíró Endre.) Tata, 1986. Kuny Domokos Múzeum (Katalógus)

²² Lyka Károly: Pállik Béla. In *Művészet*, 1908. 6. sz. 384–389. p. <http://www.mke.hu/lyka/07/384-389-pallik.htm>

²³ Bíró Endre: Régi tatai festők. In. Tata – Veduta szépművészeti antológia. (Vál. és szerk.: Wehner Tibor). Tatabánya, 1994.

²⁴ Eber László: Művészeti Lexikon – Győző Andor Kiadása, Budapest, 1930

Dr. Szabó – Kállai: Magyar festők és grafikusok életrajzi lexikona – Nyíregyháza, 1997 http://www.visuarta.hu/eletrajz_ny.php?azonosito=xx_pap_emil

Régi tatai festők. (Bev. Bíró Endre.) Tata, 1986. Kuny Domokos Múzeum. (Katalógus.)

²⁵ Tata.Veduta 22. p.

²⁶ Tata-Veduta szépművészeti antológiái. (Vál és szerk: Wehner Tibor) Tatabánya, 1994. 18 – 20. pp. Catrum könyvek I.

²⁷ Alapi Gyula: Komárom vármegye jelesei. In. Alapi Gyula Komárom vármegye kultúrtörténelméből. (Vál. és sajtó alá rend.: Hídvégi Violetta). Tatabánya, 2000. K-E Megyei Önkormányzat – Kernstok Károly Művészeti Alapítvány. 201. p. Castrum könyvek. Komáromi Lapok, 1914. 23. sz. június 4. 3. p.

²⁸ Feszti István: A Feszty család története. Sajtó alá rend.: Mácza Mihály. Tatabánya, 1989. 29. p. Komárom megyei honismereti kiskönyvtár 21.

²⁹ Gaál Ida: A Magyar Kultúra és Dunamenti Múzeuma, Komárom. In. A szlovákiai magyarság tárgyi emlékei és ezek múzeumi dokumentációja. Szerk.: Danter Izabella. Kiad. a: Mátyusföldi Muzeológiai Társaság, Boldogfa, 2006. http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/kulhoni_magyarsag/2010/sk/museum_hungaricum_1/pages/017_a_komaromi_magyar_kultura.htm

³⁰ Komáromi Kacz Endréék és a Jókai szobor. = Komáromi újság, 5. sz. 1914. jan. 29. 4. p.

³¹ A kultúrpalota képtára. = Komáromi Újság, 3. sz. 1914. január 25. 3. sz. 6–7. p.

³² Komáromi Kacz Endre műterme. = Komáromi Újság, 1914. 19. sz. 5. p. május 7.

³³ Feszty István: i. m. 38. p.

³⁴ Schildmayer Ferenc: Komáromi Kacz Endre festőművész. = Új Almádi Újság, 2008. 1. sz. 7. p. http://wiki.strandkonyvtar.hu/index.php?title=Kom%C3%A1romi_Kacz_Endre_fest%C5%91m%C5%B1v%C3%A9g%C3%A9sz

³⁵ Uo.

³⁶ Juhász Gyula: Rainerné Istvánffy Gabriella a Párkányi Városi Múzeumban. Katalógus bevezető a múzeumban 2005. március 4-én nyílt kiállításához

³⁷ „Szabolcs” [Einczinger Ferenc]: Rainerné Istvánffy Gabriella kiállítása. = Esztergomi Lapok, 1910. okt. 9.

³⁸ [Bánsághi Vince]: Katalógus előszó. 1956. február 6. in Bánsághi Vince festőművész gyűjteményes kiállítása – Ipolyszalka, 1993. május 23–1993. június 5. Szerk.: Nagy Júlia. Kiad. a Falufejlesztési Társaság, Budapest, 1993.

³⁹ Uo.

⁴⁰ Uo.

⁴¹ Uo.